

Nyameshchuk A. V.

Dnepropetrovsk National University named after Oles Gonchary

METHODOLOGY OF MAKING THE INTERNATIONAL RATINGS OF RESEARCH UNIVERSITIES

Summary

Concepts of making the international ratings of research universities have been developed. The concepts of making ratings include complex system of rating, blocks of frame limits, control and audit, renovation and structural conditions. Comparative analysis of methodology has been implemented.

Key words: research university, rating of world class universities, ranking methodology.

УДК 330.1

Пальчук О. І.

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті розглянуто нові підходи до освіти в глобальній економіці. Наразі ми говоримо про нову модель навчання протягом усього життя. В цьому аспекті освіта набуває особливого значення. Окреслено, що в сучасному світі освіта є найважливішою інвестицією в людський капітал. Також досліджено розвиток різних країн, зроблено висновок про можливість розвитку української економіки за рахунок покращення якості людського капіталу.

Ключові слова: нова економіка, освіта, інновації, сучасна економіка, технології.

Постановка проблеми. В сучасному глобалізованому світі питання освіти набувають нового, набагато більшого значення. Економіка стрімко рухається шляхом інформаційного розвитку. В суспільстві постійно циркулює величезна кількість інформації, яка охоплює практично всі сфери життя, впливає на поведінку та діяльність людини. Обговорення інформаційної економіки та окреслення ролі знань посідає одне з центральних місць у лексиці закордонних політиків різного рівня, а проблема покращення якості освіти тривалий час знаходиться у центрі уваги економістів усіх провідних країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних дослідників проблематики регулювання новітніх процесів в економіці можна виділити Д. Белла, П. Друкера, В. Іноземцева, Т. Стюарта, А. Тоффлера, М. Кастельса, Дж. Мокіра, Г. Кларка, Дж. Сакса, Дж. Малгана, О. Долгіна тощо. Окремі питання функціонування інформаційного ринку в умовах глобалізації, зокрема питаннях освіти, розглядалися такими вітчизняними вченими, як В. Геєць, А. Гальчинський, Ю. Пахомов, С. Сіденко, А. Чухно тощо. Хоча проблеми освіти та її значення в глобальній економіці розглядалися вищезазначеними вченими, їх наукові здобутки не мають і не можуть мати завершеного характеру, оскільки сучасні динамічні процеси в економічному середовищі суспільства зумовлюють потребу в постійному осмисленні теоретичних і прикладних аспектів розвитку освітньої галузі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В даній статті аналізується проблема галузі освіти в сучасній глобалізованій економіці, зокрема, значення освіти в сучасному світі, вплив новітніх процесів в суспільстві на підходи до освітньої галузі, можливість розвитку українського суспільства за рахунок розвитку освітньої галузі.

Мета статті. Метою даної роботи є дослідження значення освіти в сучасному світі, вплив новітніх процесів в суспільстві на підходи до освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу. На долю сучасного покоління випала нова проблема – використання потенціалу нової глобалізації. Необхідно знайти нові способи жити ефективно, справедливо та стабільно в перенаселеному та тісно взаємопов'язаному світі. Сутність сучасної глобалізації полягає в тому, що тепер всі частини світу пов'язані одна з одною торгівельними, інвестиційними та виробничими відносинами. Часто один продукт виробляється в результаті виробничих процесів, що відбуваються в багатьох країнах.

Можна сказати, що глобалізація розпочалася ще 2000 років тому, коли Китай експортував в Римську Імперію шовк в обмін на золото та скло, а відкривши в кінці 15 сторіччя морські шляхи з Європи в Азію та Америку, Христофор Колумб поклав фундамент економічним зв'язкам між усіма частинами світу. Та незважаючи на досить довгу історію світової торгівлі, сучасна глобалізація безсумнівно є абсолютно новим етапом розвитку світової економіки. Нові технології та зміни геополітики призвели до утворення системи набагато більш тісних взаємозв'язків, ніж ті, що спостерігалися раніше. Наразі, виробництво всіх ланок утворення вартості – від видобутку сировини до пакування готових товарів – відбувається в складній системі взаємовідносин, які часто пов'язують десятки підприємств, що розкидані по різним куткам світу. Головними гравцями нової глобальної економіки сьогодні є транснаціональні корпорації, розкидані по всьому світу.

Важливість освіти напряму залежить від ступені глобального вирівнювання світу, адже розвиток технологій буде знищувати старі професії та створювати нові з набагато більшою швидкістю, ніж це відбувалося при переході від аграрної економіки до індустріальної.

Технології та інформація значно вплинули на працю людини. Якщо в доіндустріальному суспільстві праця переважно була некваліфікованою, то наразі масово зросла кваліфікація працівників, з'явилась можливість навчання онлайн, праця набула ознак інтелектуалізації. В сучасному сві-

ті, особливо в розвинених країнах, праця людини має переважно творчий характер, переважає сфера послуг і сфера обробки інформації. На зміну економічній, раціональній людині поступово приходить людина творча. Мотивація праці, що раніше визначалась матеріальним заохоченням, задоволенням своїх потреб та потреб родини змінюється новими мотивами, які відповідають новому творчому характеру діяльності. З розвитком технологій, доступу до інформації та знань збільшується і вимоги до працівників, їх освіти, професійної підготовки. Потужним стимулом діяльності стають реалізація, зацікавленість, творчий інтерес. Визначальним фактором сьогоденного суспільства є всебічний розвиток розумових та фізичних здібностей населення. Так Е. Тоффлер вважає, що через послаблення необхідності у сирому необробленому матеріалі, праці, часі, просторі й капіталі, знання стають основним джерелом розвитку економіки. В міру того як це відбувається цінність знань значно зростає.

Спроможність країни надавати населенню відповідну професійну підготовку є провідним фактором створення в країні широкого середнього класу без серйозних перепадів в розповсюдженні доходів. З кожним технічним нововведенням потрібно ще активніше удосконалювати своїх професійні навички, інакше нова робота залишить вас в минулому. Кожен повинен мати шанс отримати освіту, що виходить за межі середньої школи. Інакше діти з сімей з високим рівнем доходу отримають кваліфікацію та відповідний дохід, а діти малозабезпечених сімей втратять будь-яку перспективу для покращення життя. Наразі, доступ до отримання якісної освіти спрощується. Різноманіття інтернет-програм навчання, підготовки та перепідготовки досить велике. При цьому велика кількість курсів доповнюється мінімальними витрати на інтернет-навчання.

Країни з середніми показниками доходу повинні сконцентруватися на створенні робочих місць, що створюють вищу додаткову вартість. Адже високий дохід отримують працівники, які виробляють більшу вартість. Економіка створює робочі місця як в високовартісному так і в низьковартісному сегменті, але все більше високовартісних позицій стають для багатьох недосяжними. Низький рівень освіти сьогодні прирівнюється до низького рівня життя.

Часто вчені говорять про нафтове або ресурсне прокляття. Дійсно, дослідження розвитку окремих країн вказує на те, що країни, які не володіють достатньою кількістю природних ресурсів, виробляють набагато більше інтелектуального продукту.

Невипадково на мусульманські країни, що представляють 20% від усього населення земної кулі, припадає лише 4% обсягу світової торгівлі. Якщо країни не менше виробляють, вони менше торгують, а скорочення торгівлі означає скорочення обміну ідеями та відкритості для всього світу. Найбільш відкриті та толерантні міста мусульманського світу – це його торгові центри: Бейрут, Стамбул, Джакарта, Дубай, Бахрейн, а найбільш відкритими та толерантними містами Китаю є Гонконг і Шанхай.

Ніщо так не уповільнює економічний розвиток в країнах на кшталт Венесуели, Нігерії, Саудівської Аравії або Ірану, як прокляття нафти. Поки королі і диктатори, які стоять на чолі цих нафтових держав, можуть отримувати мільйонні прибутки шляхом розробки природних ресурсів,

замість розробки природних талантів і запасів енергії свого населення, вони ніколи не досягнуть значного розвитку своїх країн та не випустять владу зі своїх рук. Вони можуть використовувати нафтові гроші, щоб монополізувати всі інструменти влади: армію, поліцію, розвідку тощо. Оскільки основна частина бюджетних коштів надходить від продажу нафти або інших природних ресурсів, підприємницьке середовище в більшості таких країн слабозвинене. В країнах, що володіють значними запасами природних ресурсів, державні і громадські інститути завжди або слабкі, або відсутні. Навпаки, країни, які живуть за рахунок людського потенціалу, для максимально ефективного використання цього потенціалу просто змушені розвивати і підтримувати реальні інститути, права власності, правопорядок, незалежність судів, сучасну освіту, міжнародну торгівлю, іноземні інвестиції, свободу підприємницької діяльності та наукових досліджень. У статті «Врятувати Ірак від його нафти», опублікованій в журналі «Форін еф-фейрз» (липень-серпень 2004 року), Ненсі Бердсолл і Арвінд Субраманіан, фахівці з економіки країн, що розвиваються, вказали, що «34 найменш розвинені країни сьогодні володіють значними запасами нафти і газу, продаж яких приносить їм як мінімум 30% всіх експортних надходжень. Незважаючи на такі природні багатства, у дванадцяти з них річний дохід на душу населення становить менше 1500 доларів. Більше того, дві третини цих країн є недемократичними режимами і тільки три знаходяться у верхній половині рейтингу політичних свобод, який щороку складається організацією Фрідом хаус.

Варто відзначити, що Йорданія зайнялася удосконаленням своєї освітньої системи, а також приватизацією, модернізацією та дерегулюванням економіки в 1989 році – саме тоді, коли нафта різко впала в ціні і країна більше не могла розраховувати на подачки з боку своїх партнерів в Перській затоці.

Варто також навести приклади таких країн, як Сингапур, Японія та Південна Корея, які практично не маючи природних ресурсів, завдяки розвитку інтелектуального потенціалу та створенню сприятливого підприємницького та інвестиційного клімату за досить короткий час перетворилися на розвинені суспільства. Так, наприклад, Південна Корея у результаті змін, що почалися в 1962 році, перетворилася з однієї з найбідніших у світі аграрних країн на індустріальну країну, яка швидко розвивається. Навіть зараз в Південній Кореї в процентному відношенні більше людей з вищою освітою, ніж у Японії. Наразі Корея вкладає значні кошти у розвиток фундаментальної науки, компенсуючи своє попереднє нехтування речами, що не приносять миттєвого прибутку. В країні справжній культ освіти, а вчитель в Кореї – дуже поважна особа. Південна Корея використовує студентів, що повертаються, отримавши дипломи престижних світових університетів для укріплення технологічного та управлінського потенціалу країни.

Сучасне значення освіти є безперечним. Так, відзначаючи величезні темпи сучасної глобалізації, відомий американський економіст Томас Фрідман у відомій широкому колу читачів праці «Плаский світ» наголошує саме на тому, що отримання спеціальних знань та навичок є найважливішим фактором процвітання у сучасному світі. Коли світ з кожним роком стає все більш глобалізованим, важливо бути невразливим для

аутсорсинга. Невразливі для аутсорсинга робітники поділяються, як правило, на чотири великі категорії: особливі, спеціалізовані, закорінені та ідеально гнучкі. Особливими є відомі в світі науковці, співаки, бізнесмени тощо. До їх послуг – весь глобальний ринок, і саме вони можуть дозволити собі гонорари глобального масштабу. Другою великою категорією є спеціалізовані робітники – високі спеціалісти своєї справи, навички та досвід яких користуються великою популярністю і не можуть бути замінені машинами чи менш кваліфікованими робітниками. Іншою категорією є закорінені, тобто працівники, робота яких прив'язана до конкретного місця, як, наприклад, майстер манікюру, перукар, лікар, актор тобто роботи, які передбачають особистий контакт з клієнтом. На даний момент більшість таких робіт замінити досить складно або неможливо, а розцінки на роботи встановлюються за законами попиту/пропозиції на ринку. При цьому частина цих робіт, як, наприклад, встановлення діагнозу, розшифровка комп'ютерних томограм тощо в майбутньому може бути замінена комп'ютерами. Остання та найбільша категорія – ідеально гнучких спеціалістів, які протягом усього життя отримують нові навички та уміння, щоб не випасти зі сфери в якій працюють. У той час, як окремі види робіт стають такими, що можуть бути заміченими, робітники можуть освоювати інші ніші. Адаптація – це саме те, що вимагатиметься в глобальному світі від більшості працівників. У глобальному світі міграція робочої сили набула нечуваних раніше масштабів. Хоча на прикладі висококваліфікованих спеціалістів Індії, Китаю, України та інших країн Східної Європи ми досить тривалий час спостерігаємо їх трудову міграцію в розвинені країни, не можна говорити про те, що саме ці або будь які спеціалісти інших країн є причиною зростання безробіття. У глобальному світі вакансій вистачить всім, кому буде достатньо знань та умінь їх посісти. Стрімкими темпами будуть розвиватися саме ті країни, де є висококваліфіковані спеціалісти, розвинена інфраструктура, сприятливі для бізнесу закони. У таких країнах буде відповідно більш високий рівень життя.

Часто економісти говорять про нову віху світового розвитку, пов'язану з виходом на світовий ринок Індії та Китаю. Перше, що лякає всю людську спільноту, – величезна кількість дешевої робочої сили. Загроза того, що китайці і індійці захоплять увесь бізнес, постійно висить у повітрі. Величезна кількість науковців говорить про нового гравця світової економіки – Китай, що в найближчому майбутньому підірве під себе увесь світ. Дійсно, значна кількість виробництва змушена закриватися завдяки неможливості конкурувати з китайцями, проте в той же час ми отримуємо доступ до величезного ринку з величезними можливостями.

Насправді, довгострокова стратегія Китаю полягає в тому, щоб обігнати Америку, Японію і країни ЄС, і варто зазначити, що на шляху до вершини китайці взяли гарний старт. Лідери країни набагато активніше за своїх європейських та американських колег фокусують увагу суспільства на тому, як дати молоді математичну, природничо-наукову та інженерну освіту, необхідну для успіху в сучасному глобальному світі, як вибудувати інфраструктуру, яка дозволить китайцям розвиватися швидше всіх, і як створити стимули для глобальних інвестицій. Справа в тому, що керівники Китаю хочуть, щоб в найближчому майбутньому товари не лише виготовлялися, але і проектували-

ся в Китаї. Саме ця тенденція спостерігатиметься у наступному десятилітті.

З виходом Індії та Китаю на світову арену не лише з'являються нові послуги, а й кількість їх потенційних одержувачів значно збільшується, і кожен, хто активно бореться за місце під сонцем, отримує свою долю прибутку. Жорстка правда полягає в тому, що власникам бізнесу, менеджменту, акціонерам і інвесторам будь-якої компанії здебільшого все одно, звідки приходить прибуток і навіть в якій країні створюються робочі місця. Їх хвилює лише те, наскільки компанія буде успішною та життєздатною. Навпаки, політики змушені домагатися того, щоб робочі місця створювалися на певній території. А простим громадянам, незважаючи на те, якою мовою вони розмовляють і де живуть, важливо знати, що гарні вакансії залишаться в безпосередній близькості від місця їх проживання.

Важливим питанням сьогодення, яке все більше турбує спеціалістів, є питання власності і власників. Як нам побудувати правовий захист інтелектуальної власності винахідника, щоб він міг скористатися її фінансовими плодами і вкласти отриманий прибуток у нові винаходи? З іншого боку, як зробити ці бар'єри досить низькими, щоб створити потрібні умови для вільного обміну інтелектуальною власністю, адже саме цього все більше вимагає сам інноваційний процес? «У тому, що стосується єдиних стандартів поводження з інтелектуальним продуктом, світ рішуче далекий від ідеалу», – сказав Крейг Манді, директор «Майкрософт» з технологій. «Чудово, коли ви живете в світі, в якому один винахідник може самостійно розпоряджатися такою кількістю ресурсів, зібрати компаньйонів з усього світу і здійснити справжній прорив з новим продуктом або послугою. Але що буде робити цей інженер-новатор, якщо хтось ще з допомогою тієї ж плоскої глобальної платформи та її інструментів скопіює і розтиражує його прекрасний новий продукт?» – запитав Манді. В області програмного забезпечення, музики, фармацевтики таке відбувається щодня. До того ж, з нинішнім рівнем розвитку технологій скоро «вам доведеться змиритися, що не існує нічого, що можна було б швидко підробити від Microsoft Word до деталей літака», – додав він. Подальше вирівнювання світу буде тільки загострювати нашу потребу в системі міжнародного контролю, яка повинна оперативно враховувати в своїй роботі нові легальні і нелегальні форми співробітництва.

Те ж саме ми бачимо на прикладі особливостей патентного законодавства, що сформувалося на території США. Американські компанії можуть працювати з винаходами різними способами. За бажання вони можуть запатентувати її і самі займатися її продажем або запатентувати її і ліцензувати її виробництво іншими компаніями і, нарешті, вони можуть запатентувати її і випустити під перехресної ліцензії з декількома іншими компаніями. Таким чином, всі вони набувають свободу дій щодо виробництва продукту, скажімо, ПК, який є сумою безлічі різних патентів. Патентне законодавство США не містить ніяких переваг до того чи іншого з цих варіантів.

Однак експерти зазначають, що в даній області склалася прецедентна традиція перехресного ліцензування, яке заохочує багатостороннє співробітництво та свободу дій для максимального можливого числа гравців. У глобальному світі бізнесу потрібна гнучка патентна система, яка буде

якомога більше сприяти нововведенням. Справа в тому, що чим краще правова система запроваджує обмін ліцензіями і загальні стандарти, тим більшу кількість інновацій можна очікувати. ПК не з'явився б, якби не було перехресного ліцензування між компанією, яка володіла патентом на курсор, та компанією, яка володіла патентом на мишу або монітор.

Звичайному споживачеві, звісно, не хочеться жодного патентного законодавства, але в той же час автору та винахіднику потрібна універсальна система захисту від інтелектуального піратства. Окрім того, автор потребує таких патентних законів, які заохочують взаємне ліцензування між компаніями. Безперечно, проблеми захисту інтелектуальної власності стануть одними з найбільш дискусійних в наступному сторіччі, а питання «хто чим володіє?» в глобальному світі обов'язково буде однією з найгарячіших тем для політичних і геополітичних дебатів, особливо в міру того, як все більша кількість компаній будуть відчувати себе пограбованими китайськими компаніями.

У тотальній глобалізації є і зворотна сторона: здатність інших людей отримувати будь-яку інформацію про вас. У глобалізованому світі пошукові сервери усувають всі стіни, в яких і за якими людина раніше могла приховувати свою репутацію або минуле. У сучасному світі більше не можна втекти або сховатися; колишні таємні місця переходять в розряд місць загального доступу. Світ вирівнюється і разом з цим стає прозорішим. У світі, охопленому Google, ваша репутація слідує за вами і чекає на вас на кожній наступній зупинці життєвого шляху. Наразі зросла кількість тих, хто здатний детально вивчити ваше життя. В епоху інформаційних тех-

нологій знаменитістю стає кожен: Google рівняє інформаційне поле, класові та освітні перегородки руйнуються під його натиском.

Ми вступаємо в епоху, в якій людське спілкування все частіше і частіше буде приймати форму цифри, подорожує по кіберпросторі і зберігається на серверах, розосереджених по всьому світу. Над цим простором не владний ніякий уряд. Саме тому, на нашу думку, світ чекає серйозних змін, перш за все у якості людського капіталу, його здатності знаходити нові вирішення глобальних проблем та створювати нові унікальні продукти.

Висновки і пропозиції. У сучасному світі рівень розвитку країни та її місце в світовому господарстві визначається якістю людського капіталу, станом освіти, ступенем використання науки та техніки у виробництві товарів та послуг. Дослідивши розвиток різних країн, можемо зробити висновок, що покращення якості людського капіталу разом зі створенням сприятливого підприємницького та інвестиційного клімату, а також удосконаленням інститутів здатні вивести країну в ряд найбільш успішних та розвинених. В Україні, на нашу думку, побудова суспільства знань разом з наближенням до європейських цінностей та рівню життя можливе лише за наявності ряду умов, однією з яких є забезпечення ефективного розвитку інтелектуального потенціалу держави. Саме освіта як основа фундаментальних знань та джерело виробництва людського капіталу змогла б забезпечити технологічний прорив нашої країни, особливо за умов того, що рівень освіти в нашій країні знаходиться на досить високому рівні і за умов правильного використання інтелектуальний потенціал держави може стати рушійною силою розвитку української економіки.

Список літератури:

1. Э.Тоффлер. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века. – М. : 2004. – С. 121.
2. Фридман Т. Плоский мир. Краткая история XXI века. – М. : АСТ, 2007. – 608 с.
3. Герт К. Куда пойдет Китай, туда пойдет мир: Как Китайские потребители меняют правила игры. – М. : ООО «Юнайтед Пресс», 2011. – 271 с.
4. Оded Шенкар. Китай: век XXI. Развитие Китая, его влияние на мировую экономику и геополитическое равновесие. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. – 208 с.
5. Doing business 2010 report Economy Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/EconomyRankings/>.
6. Yang Y. China's Integration into the World Economy: Implications for Developing Countries. International Monetary Fund Working Paper, WP/03/245, 2003.
7. A Survey of Business in China, The Economist, March 20, 2004.

Пальчук Е. И.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ

Резюме

В статье рассматриваются новые подходы к обучению в современной экономике. Сегодня мы говорим о новой модели обучения на протяжении всей жизни. В этой связи важно выработать новые подходы к обучению и контролю знаний. Кроме того, исследовано, что в современном мире для экономического роста страны решающими являются инвестиции в человеческий капитал. Рассмотрено развитие разных стран, сделаны выводы о возможности развития украинской экономики за счет улучшения качества образования.

Ключевые слова: новая экономика, инновации, образование, современная экономика, технологии.